

Kyläsuutarin vapaushaaveet ja työväenliikkeen järjestökuri

Sami Suodenjoki: Kuriton suutari ja kiistämisen rajat. Työväenliikkeen läpimurto hämmäläisessä maalaisyhteisössä 1899–1910. Bibliotheca Historica 129, SKS 2010. 366 s.

Sami Suodenjoen väitöskirjatutkimus käsittelee Suomen poliittisen historian merkittävää murroskautta poikkeuksellisesta näkökulmasta. Lähtökohtanaan paikallisen agitaattorin ja aktivistin suutari Vihtori Lindholmin henkilöhistoria Suodenjoki kuvaa työväenliikkeen läpimurtoa hämmäläisessä maalaisyhteisössä. Mikrohistoriallisesta näkökulmasta hän etenee laajempiin johtopäätöksiin kansanomaisen vastarinnan ja modernin politiikan suhteesta Suomessa.

Suodenjoki limittää tutkimuksessaan suutari Vihtori Lindholmin henkilöhistoriaa ja peruskuvausta Urjalan pitäjän heräävästä kansalaisliikkehinnästä. Hän kuvaa poikkeuksellisesta alhaalta päin avautuvasta näkökulmasta vuoden

1899 poliittisia tapahtumia, Suuren adressin ja maanjakohuhujen herättämiä reaktioita, työväenliikkeen juurtumista paikallisyhteisöön ja yhteisön sisällä syntyneitä reaktioita ja ristiriitoja, joissa suutari Lindholmilla oli osansa sekä näkijänä että tekijänä. Lyhyemmin Suodenjoki kuvaa vuosien 1903 ja 1905 kutsuntalakon ja suurlakon tapahtumia Urjalassa, joissa tietysää mielessä kulminoituu suutari Lindholmin kaksinainen ja ristiriitainen rooli kansanomaisen kiistämisen kulttuurin edustajana ja modernin poliittisen järjestäytymisen esitaistelijana. Tutkimuksen päätösluvussa ”Järjestäytyvä kiistäminen” Suodenjoki summaa nämä molemmat puolet Lindholmin toiminnasta ja kuvaa, kuinka työväenliikkeen johto pyrki määrätietoisesti karsimaan riveistään kurittomat vastarinnan kiisket. Lopuksi Suodenjoki tulkitsee yleisemmin paikallisen aktivismin merkitystä ylipaikallisen poliittisen liikkeen synnylle.

Suodenjoen mikrohistoriallinen näkökulma pureutuu poliittisen liikkeen ja sen kannattajien kohtaamiseen. Hän tarkastelee, millaisissa muodoissa protesti vallanpitäjiä kohtaan ilmeni paikallisyhteisön tasolla ja millä edellytyksillä tämä protesti kanavoitui työväenliikkeeseen. Poliittisen liikkeen ja paikallisen yhteisöllisyyden suhde on tietysti tuttu teema suomalaisessa tutkimusperinteessä, mutta Suodenjoen suutari Lindholm tuo tähän tutkimusasetelmaan vahvemmin kansanomaisen vastarinnan perinteen, ”kiistämisen kulttuurin näkökulman, johon vuosisadanvaihteen työväenliike joutui hakemaan tuntumaa menestyäkseen. Tässä suhteessa Suodenjoen tutkimusta voi pitää merkittävänä uutena avauksena historiapolitiittisen keskustelun kentällä ja kenties halutessa myös panoksena ajan kohtaiseen keskusteluun puolueiden ja kansalaisten luottamukselta ja yhteisen kielen ja kommuni-

kaatioväylien löytämisen vaikeudesta.

Työväenliikkeen läpimurto maaseudulla oli, kuten tiedetään, myös aikalaisia askarruttanut kysymys, joka tuotti jo varhain oppineita selitysyriytyksiä (joista tunnetuin lieinee Jaakko Forsmanin ”Mistä systtä sosialismi levisi Suomen maalaisväestön keskuuteen” vuodelta 1912). Vuoden 1917 ja 1918 tapahtumien rinnalla sosialismin maaseutukannatus on ollut keskeinen kysymys myös akateemistemmin suuntautuneessa työväenliikkeen historian tutkimuksessa, erityisesti Hannu Soikkasen 1960-luvun tutkimustyössä. Tee-maa on myöhemminkin sivuttu torpparikysymystä, ammatillista järjestäytymistä ja sosiaalidemokraattisen puolueen vaalikannatusta koskevissa tutkimuksissa, joissa päällimmäisenä näkökulmana on ollut sosialismin ja työväenliikkeen joukkokannatuksen sosiaalinen tausta ja tämän – toivotun tai epätoivotun – ilmiön selittäminen vallitsevista sosiaalisista olosuhteista lähtien.

1980-luvulta lähtien tutkimuksen näkökulma on muuttunut ja työväenliikkeen läpimurtoa on tarkasteltu enemmän osana modernin kansalaisyhteiskunnan ja kansakunnan syntyä. Sen sijaan poliittisen kulttuurin ja kielen murros, järjestäytymisen ja protestin suhde, on tullut osaksi tutkimusta vasta viime vuosina, erityisesti uudessa vuoden 1905 suurlakkoa tarkastelleessa tutkimuskirjallisuudessa. Lisäksi poliittisen historian tutkimuksessa voimme tunnistaa joukon yksittäisiä tutkimuksia, joissa temaattinen lähtökohta-asetelma on samantapainen, vaikka tutkimuskohde ja tutkittu ajanjakso ovat erilaisia. Mieleen tulee esimerkiksi Pauli Kettusen väitöskirja, jonka peruskysymys poliittisen liikkeen ja sosiaalisen kollektiivisuuden suhteesta on lähellä Suodenjoen tutkimusasetelmaa, sekä eräät Raimo Parikan ja Kimmo

Rentolan paikallisyhteisötason tutkimukset.

Vaativia rinnastuskohteita riittää myös uudemmassa arjen vastarintaan käsitellessä historian- ja kulttuurintutkimuksessa. Esim. Satu Apo, Kimmo Katajala, Seppo Knuutila ja Matti Peltonen ovat valottaneet tutkimuksissaan eri puolia suomalaisen kansanomaisen vastarinnan traditiosta. Lähimpänä Suomenjoen tutkimusteemaa ja -ajanjaksoa ja jopa maantieteellistä kohdealuetta on Risto Alapuron tutkimus ”Suomen synty paikallisena ilmiönä”, joka tarkastelee paikallistason poliittista mobilisaatiota vain muutaman kymmenen kilometrin päässä Urjalasta sijaitsevassa Huittisten pitäjässä. Alapuron ”Suomen synnyn” paikallisyhteisön mikronäkökulmasta piirtämä kuva vuosisadan vaihteen poliittisesta murroksesta onkin ehkä se suurin haaste, jonka suhteen Suomenjoen tutkimuksen uutta antia tulee punnita.

Tai ehkä on vielä yksi suurempi haaste – mutta se ei löydy poliittisen historian piiristä eikä tutkimuskirjallisuudesta ylipäätään. Suomenjoen tutkimusta lukiessa mielessä välähtelee väkisinikin kuvia Väino Linnan samaiseen Urjalan pitäjään sijoittuvasta klassikkoromaanista Täällä pohjantähden alla. Linnan romaani on tulvillaan mitä herkullisimpia kansanomaisen vastarinnan ja kiistämisen kulttuurin kuvauksia, ja Suomenjoen kuvaukset suutari Lindholmin tempauksista yltävät ajojin hyvinkin yhtä herkyvälle tasolle. Vaikka on turhanai-kaista asettaa tutkimus kaunokirjallisuuden kanssa kilpailemaan, Suomenjoki epäilemättä myös horjuttaa joitakin Linnan romaanin synnyttämiä historiallisia stereotyyppioita esimerkiksi torpparien roolista työväenliikkeen mobilisaatiossa tai räätäli Halmeen kaltaisista itseoppineista työväenliikkeen johdohahmoista.

Suodenjoki kuvaa työssään vaikuttavasti ja värikkäästi työväen-

liikkeen läpimurtoa maaseutuyhteisössä ja avaa samalla näkökulman yleisempään kysymykseen kansanomaisen vastarinnan ja modernin politiikan suhteesta. Hän täydentää tietämystämme kummallakin alueella nostamalla esiin pimentoon jääneitä tai jopa aktiivisesti unohdettuja esimerkkejä ”matalan” arjen ja ”korkean” politiikan kohtaamisista. Tässä mielessä tutkimukseen sisältyy kriittistä irtiotta sekä ajankohtaisten poliittisten linjariitojen värittämistä puoluehistorioista että myöhemmistä toimijoiden maailman ylittävistä rakenneselityksistä.

Vaikka tutkimuksen alkujaksosta ehkä kaipaisi jämäkämpää teoriakeskustelun tiivistystä ja yksiselitteisempää oman position määrittelyä, tutkimus ei suinkaan ajelehti ohjatta aikalaiskäsitysten ja lähdeaineistojen viettävänä vaan piirtää omintakeisen ja selkeän tulkintalinjan. Käsitteiden käyttö on johdonmukaista, ja johdannon teoreettis-käsitteelliset pohdinnat jäsentävät ja ohjaavat linjakkaasti historiallis-empiristä tarkastelua. Rajattu kysymyksenasettelu on perustana selkeälle jäsennykselle ja juonenkuljetukselle.

Hyödyntämällä kulttuurintutkimuksen ja työväenliikkeen tutkimuksen teoriakeskusteluja Suomenjoki erittelee paikallistasolla eliitin ja kansan suhdetta ja valottaa siihen liittyviä monimutkaisia neuvottelun, kamppailun ja kiistämisen mekanisme. Suomenjoen tutkimukseen ei sisälly laajempaa kansainvälistä vertailua. Silti hän esittää tuloksensa käsitteellisesti linjakkaalla tavalla, joka eittämättä antaa niille merkitystä myös kansainvälisessä vertailevassa tutkimuskeskustelussa. Suomenjoen väitöskirja ei ole – eikä pyrikään olemaan – kaikenkattava kartoitus työväenliikkeen ja kansanomaisen vastarinnan suhteesta. Se keskittyy tietoisesti valittuun mikronäkökulmaan. Tästä rajauksesta seuraavat tutkimuksen suurimmat vahvu-

det, mutta pientä toivomisen varaa jää ehkä siinä miten tutkimus tulkitsee paikallisuuden muuttuvia merkityksiä ja suhdetta modernin politiikan uusiin muotoihin kansallisella tasolla.

Tähän liittyy yleisempi kysymys paikallisista ja kansallisista toimijoista ja toimintakentistä työväenliikkeen mobilisaatiovaiheessa: missä määrin mobilisaatio on palautettavissa erilliseen kamppailuun paikallisista ja kansallisista kysymyksistä vai voidaanko ajatella, että paikallisten alistussuhteiden ylittäminen ja kiinnittyminen kansallisen tason poliittisen kansalaisuuden lupaukseen antoi päinvastoin lisäpontta paikallisille vaatimuksille? Tässä suhteessa vanhan työväenliikkeen kansallista orientoitumista ja suhdetta kansallisen mobilisoinnin poliittiseen perintöön voisi epäilemättä tarkastella laajemmin kuin yhtyneen eliitin ylhäältä ohjattuna kurinpalautuksen ohjelmana. Välttömät alistussuhteet ylittävä kansallinen politiikka ja kansan nimissä esitetty poliittinen haaste tuskin pelkistyy paikallisella tasolla yksin vapaushaaveiden ja järjestökurin käytöjen törmäykseen. Kuten Suutari Lindholmin henkilöhistoria osoittaa, kurittomuuden ja kiistämisen rajojen määrittely oli kuitenkin oleellinen osa työväenliikkeen varhaisvaiheen historiaa, ja tästä lähtökohdasta Sami Suomenjoen väitöskirja täydentää ansiokkaasti aiemman järjestökeskeisen tutkimuksen luomaa kuvaa.

– ILKKA LIKANEN